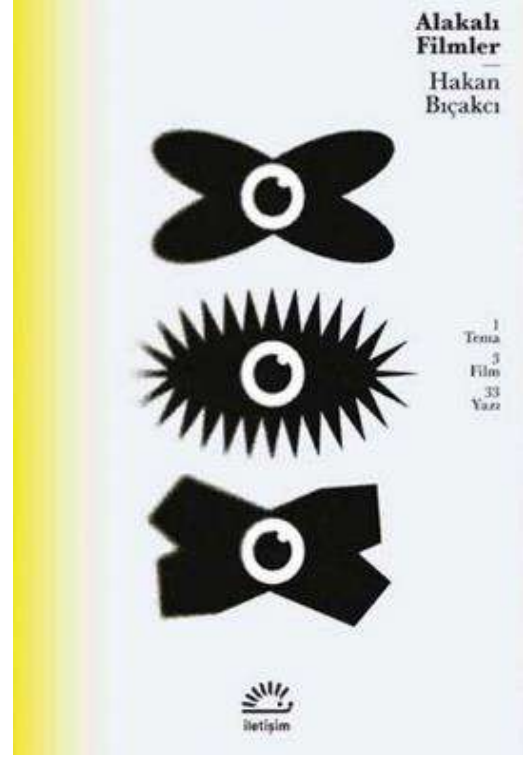

ALAKALI FİMLER

Hakan Bıçakcı

İletişim Yayınları

2023 / 230 s.

İlk romanı *Rüya Günlüğü* (2002) ile tanıdığımız **Hakan Bıçakcı**, roman ve öyküleri kadar çeşitli dergiler için yazdığı edebiyat eleştirileri ve sinema yazılarını ilgiyle ve severek takip ettiğimiz bir yazar. *Rüya Günlüğü*'nün ardından yazdığı *Boş Zaman* (2003), *Apartman Boşluğu* (2008), *Karanlık Oda* (2010), *Doğa Tarihi* (2014), *Uyku Sersemi* (2017) ve *Silinmiş Sahneler* (2022) romanlarının yanı sıra -bazıları resimli de olan- birçok öykü kitabı bulunan **Bıçakcı**'nın "Normal Nefes Almaya Devam Edin" (2019) isimli öyküsü 2020 yılında Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü'nün sahibi olur. *Silinmiş Sahneler* romanı da 2023 yılında Vedat Türkali Edebiyat Ödülleri'nde kısa listeye seçilir. *Hikâyede Büyük Boşluklar Var* (2015) isimli öykü kitabından dört yıl önce yayımladığı *Ben Tek Siz Hediniz* (2011) adlı öykü kitabındaki "Karanlık" adlı öyküsünden uyarlanarak çekilen kısa film **Ben Tek Siz Hediniz** (Barış Kefeli, Nükhet Taneri, 2022) ise 59. Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde En İyi Kısa Film Ödülü'nü alır. **Hakan Bıçakcı** ayrıca *Silinmiş Sahneler* romanı ile 2023 NDS Liseliler Edebiyat Ödülü'nü kazanır. Yazdıkları kadar söyleşi ve *podcast*'lerini de takip edenlerin bileceği üzere edebiyat kadar sinemayla da çok ilgili ve iç içe bir yazar olan **Bıçakcı**; Arka Pencere Mecmua,

Seven Mecmua ve Kafkaokur dergisinde, belirli bir tema etrafında üç filmi karşılaştırdığı sinema yazılarını genişleterek 2023 yılında *Alakalı Filmler* adı altında kitaplaştırır.

Hakan Bıçakcı bir söyleşisinde edebiyat ve sinemayı, suları birbirine karışmış iki kulvar gibi gördüğünü ve filmlerin hikayelerinin onu başka hikayeler yazmaya ittiğini belirtir.¹ *Alakalı Filmler* sinemaya dair bir edebiyatçının kaleminden çıkmış, sinema ve edebiyatın kesişim noktasında yer alan bir kitap. **Orhan Pamuk**, edebiyatı “kendi hikayemizden başkalarının hikayeleri gibi ve başkalarının hikayelerinden kendi hikayemizmiş gibi bahsedebilme hüneri” olarak tanımlamıştı Nobel konuşmasında. **Hakan Bıçakcı** *Alakalı Filmler*’in önsözünde **Pamuk**’un bu edebiyat tanımından yola çıkarak benzer biçimde, bir filmin hikayesinden bir başka filmin hikayesi olarak bahsedebileceğimiz saptamasını yapıyor ve *Alakalı Filmler* kitabında da bunu yapmaya çalıştığını ifade ediyor. 33 bölümden oluşan kitaptaki tüm yazıların ortak paydası, **Bıçakcı**’nın seçtiği filmlerin birbirlerine göz kırpan hikayeleri. Kitapta incelenen filmler türleri, dönemleri, dünyaya bakışları bambaşka olsa da hikayeleri doğrultusunda yan yana getiriliyor. Yazarın kendi ifadesiyle filmlerin karşılaştırılma mantığı filmlerin hikayelerine dayanıyor.

Hakan Bıçakcı kitabın başında “olay örgüsü” ve “hikâye” ayrımını etraflıca yaptıktan sonra filmlerde *ne anlatıldığı* kadar anlatılan şeyin *nasıl anlatıldığı* olgusuna da değiniyor. Bu ayrım oldukça önemli çünkü kitapta *anlatı* bakımından birbiriyle akraba filmler kadar *anlatım* bakımından akraba filmler de çıkıyor karşımıza. Kitap boyunca hem *hikâye yapıları* arasında benzerlikler kuruluyor hem de *anlatısal bağlantılara* değiniliyor. Yeri geldikçe de sinema tarihi, film teorisyenleri, edebiyat teorisyenleri, akımlar, türler, romanlar, öyküler ve tiyatro oyunlarına yer veriliyor. **Bıçakcı** kendi tabiriyle “filmler arasında alakalar kurarken” filmlerdeki kamera kullanımı, kurgu, mizansen gibi *anlatım* unsurlarına da sık sık değiniyor. Kitapta bahsi geçen birçok şeyin ortak paydası *hikâye* olunca sinema, edebiyat ve hatta tiyatronun *anlatı* başlığı altında birleşmesi de doğal oluyor ve örneğin *The Body Snatchers* romanının tam beş kez sinemaya uyarlandığı ya da *Androidler Elektrikli Koyun mu Düşler?* romanından *Blade Runner* (Ridley Scott, 1982) dışında 14 film uyarlaması daha yapıldığı gibi bilgiler karşımıza çıkıyor.

¹ Youtube.com, “Hakan Bıçakcı ile ‘Alakalı Filmler’ ve sinema üzerine bir sohbet | Netlik Ayarı” ([bağlantı](#))

Kitaptaki bölümlerin başlığı -birçok **Hakan Bıçakcı** roman ve öykü kitabı başlığından alışkın olduğumuz üzere- oldukça ilgi çekici ve okurda merak uyandıran bir muziplikte: Cinayeti görür gibi oldum, Sardı kozmik korkular, Korku türünde hayırsız sonlar, Aile salonunuz dağılmıştır, Tarafını seç, Haberler sende, Biliyorum anlatamıyorum, Dış güçleri beklerken... Ancak bu başlıkların albenisine kapılıp başlığın altında adı verilen filmleri izlemeden yazıları okumamak gerek. Yahut keyifle okunan bir bölümün ardından hız alamayıp bir diğer bölüme hevesle başlamamak, öncelikle okunacak bölümde yer verilen filmleri izleyip izlemediğinizden -ve hatta önceden izlediğiniz filmleri hatırlayıp hatırlamadığınızdan- emin olmak gerek. Zira kitapta konuları irdelenen filmlerin tamamında birçok sürpriz ayrıntıya değiniliyor. Ama **Bıçakcı** kitabın önsözünde *spoiler* uyarısında bulunarak sürpriz bozan gelişmelerle karşılaşacağını haber veriyor okuyucuya.

Kitapta klasik yapıya uyan hikayelere sahip filmler kadar, klasik yapıyı esneten ve klasik yapıya kafa tutan hikayelere sahip filmler de karşımıza çıkıyor. Kitabın içindekiler bölümünde 33 başlık/tema altında toplanmış 99 film olsa da kitap sadece bu filmler, belli temalar ve bu temaların birleştirdiği filmlerin irdelenmesinden ibaret değil. **Hakan Bıçakcı** kitap boyu başka birçok filme atıfta bulunuyor ve yaklaşık 250'ye yakın filmin adı geçiyor. Bu noktada gözler kitabın sonunda bir film listesi aramıyor değil. **Hakan Bıçakcı** bazı çok sevdiği filmleri -kitaba seçilen tema kümelerine girmediği için- kitaba alamadığını belirtiyor. Kitapta bahsi geçen filmlerin büyük bir çoğunluğu kült statüsündeki filmler. Daha önce keşfedilmediyse zaman kaybetmeden izlenilmesinin, şayet uzun bir süre önce izlenilip unutulduysa da tekrar izlenmesinin kişiye çok şey kazandıracığı, söyleyeceklerinin tümünü tüketmemiş, yeniden okumalara her daim açık filmler. **Hakan Bıçakcı**'nın süzgecinden geçerek gruplanan filmler -kitabın ardından yeniden izlendiğinde- okurda bambaşka bakış açılarının kapılarını açabilir, farklı çağrışımlara vesile olup farklı gruplamaların yapılmasına da imkân tanıyabilir.

Hakan Bıçakcı *Alakalı Filmler*'in önsözünde kitabına dahil ettiği filmlerdeki anlatsal benzerlikleri, tekrar eden ayrıntıları asla bir özgünlük sorunu olarak görmediğini, çünkü bunun hikâyenin doğasında olduğunu söylüyor ve bu konuda **Clive Barker**, **Roland Barthes**, **Jean-Luc Godard** ve **Georges Polti**'nin görüşlerine yer vererek okuyucuyu kitaba hazırlıyor. Örneğin **Clive Barker**'in "Yeni hikâye yoktur, sadece yeni anlatma yolları vardır." sözü ve **Barthes**'in her

metnin geçmiş anlatıların yeni bir dokusu olduğu saptaması çok kıymetli. Tam da bu noktada **Hakan Bıçakcı**'nın hazırladığı ve moderatörlüğünü üstlendiği İstanbul Turu programının Şehirde Bilimkurgu bölümünün konuğu **Kutlukhan Kutlu**'nun hikâyeye dair şu tespiti akla geliyor: “Aslında hep aynı hikâyeyi anlatıyoruz kendimize ama kullandığımız şemalar aynı olsa da imgeler değişiyor, resmi nasıl çizdiğimiz değişiyor.”² Her ne kadar hikayelerin hepsi eski hikayeler olsa da hikâye okumak, hikâye anlatmak (**Hakan Bıçakcı**'nın tabiriyle *hikaye tüketmek*) hepimiz için hiç bitmeyecek bir ihtiyaç. **Steven Pinker**, hikâye anlatmanın, insan hayatının büyük ikilemlerini modelleyen, güçlü ve kadim bir gerçeklik teknolojisi olduğunu belirtir.³ Aslında hepimiz doğuştan hikâye anlatıcılarıyız ve mitolojiler, hikâyeler, karmaşık bir dünyayı anlamlandırma biçimimiz, deneyimlerimizi aktarma yöntemimiz. Yaradılış ve dönüşüm mitleri, öyküler, romanlar kendimiz ve başkaları hakkında, kişisel olduğu kadar toplumsal geçmiş ve gelecek hakkındaki hikâye ihtiyacımız neticesinde oluşmuş. **Ursula K. Le Guin**, *Yazma Üzerine Sohbetler* kitabında “İçimde anlatılmak isteyen bir hikâye var. O benim amacım. Ben onun aracıyım. Eğer kendimi, egomu, istek ve fikirlerimi, zihinsel çöpümü bir kenarda tutabilir, hikâyenin odağını bulabilir ve hikâyeyi takip edebilirsem, hikâye kendi kendini anlatacaktır.” der. Bu cümleler belki herkese, hikâyeye gönül verenler ya da hikâye yazmak isteyenlere geldiği kadar etkili gelmeyebilir ama şu bir gerçek ki hepimiz hikayeler yoluyla hatırlıyor, planlar yapıyor, eleştiriyor, öğreniyor, şüphe ediyor, umut ediyor, rüya görüyor, gözden geçiriyor, seviyor ya da nefret ediyoruz. **Mustafa Arslantunalı** *Teknopolis Akıllı Makineler Dağınık Zihinler* kitabının “hikâye” olgusunu derinlemesine ele aldığı “Çünkü Hikâyelerimiz Var” bölümünde bilişsel dilbilimci **Mark Turner**'ın **Gerald Edelman**'ın görüşlerinden yola çıkarak, hikâyenin evrensel dilbilgisini öncelediğini iddia ettiğini aktarır. **Turner**'a göre “Hikâye; zihnin temel ilkesidir, yapıtaşıdır. Deneyimlerimizin çoğu, bilgimiz ve düşüncemiz hep hikâyeler şeklinde düzenlenmiştir, düşünmeyi hikâyelerden, hikâyelerle öğreniriz.”⁴

² Open.spotify.com, “Hakan Bıçakcı ile İstanbul Turu- Şehirde Bilimkurgu, Konuk: Kutlukhan Kutlu” ([bağlantı](#))

³ Steven Pinker'dan (The Better Angles of Our Nature: Why Violence Has Declined, Viking, 2011, s. 175) aktaran Mustafa Arslantunalı (Teknopolis Akıllı Makineler Dağınık Zihinler, İletişim Yayınları, 2019, sayfa 429.)

⁴ Mark Turner'dan (*The Literary Mind: The Origins of Thought and Language*, Oxford University Press, 1996, s. 141-142) aktaran Mustafa Arslantunalı (*Teknopolis Akıllı Makineler Dağınık Zihinler*, İletişim Yayınları, 2019, sayfa 430.)

Yine **Ursula K. Le Guin**'e dönecek olursak *Kadınlar Rüyalar Ejderhalar*'da hayatı değiştiren şeyin hikâye olduğunu **Le Guin** tatlı üslubuyla şöyle anlatıyor:

Tarihöncesinin ortalama insanı, haftada on beş saat kadar çalışarak gül gibi geçinip gidiyordu. İnsan haftada on beş saat çalışmayla hayatını kazanabiliyorsa, başka şeyler için pek fazla zamanı kalıyor demektir. O kadar ki, belki de hayatlarını renklendirecek çocukları, el işçiliği, aşçılık, şarkı söylemek gibi yetenekleri ya da kafa yoracak pek enteresan düşünceleri olmayan huzursuz tipler, bu zaman bolluğu yüzünden şöyle bir dolanıp mamut avlamaya karar vermiş olabilirler. Sonra da, becerikli avcılar sırtlarında bir ton et, bol bol fildişi ve bir hikâye okuyarak yorgun argın geri dönüyorlardı. Hayatı değiştiren et değildi burada. Hikâyeydi.

Hikâye her şeyi değiştiriyor, hayatta fark yaratan şey hikâye... Benzer veya farklı sebeplerle hepimizin hikâyeye olan ihtiyaç nedeni ise farklı. Kesin olan bir şey varsa o da “zihinlerimiz, hikâye ile işleyen fabrikalardır, varsa gerçek hikâyeler, yoksa da üretilmiş olanları”.⁵ *Alakalı Filmler* kitabında **Hakan Bıçakcı** niye sürekli hikâye arayışındayız sorusunun cevabını **Terry Eagleton, Lacan, Freud**'un yazdıkları çerçevesinde özdeşleşme, eksik, yarım kalmışlık temaları üzerinden yorumlamaya çalışırken hikâyenin/hikâye anlatmanın kendisi için ne anlama geldiğini “Tesadüf eseri” bölümünde şöyle ifade ediyor: “Hikâye anlatmak yaşamın korkutucu rastlantısallığının üstesinden gelebilme, onu kısmen de olsa kontrol altına alma çabasıdır.”

Alakalı Filmler'de **Hakan Bıçakcı**'nın açtığı klasörlere dalmak, birçok yeni şey keşfetmek, unuttuklarımızı hatırlamak çok keyifli. Keşfetmek demişken, kitapta keşfedilmeyi bekleyen birçok film var. Kendi adıma söyleyecek olursam, **Quentin Dupieux**'nün absürt komedi tadındaki *Wrong* (2012) filmi benim için son zamanların en kıymetli keşfi oldu. *Alakalı Filmler* değindiği filmlerin alt metinleriyle ilgili en can alıcı okumaların yapıldığı ve şifreli metinlerin büyük bir yalınlıkla aktarıldığı bir kitap. **Hakan Bıçakcı** olay örgüsü marifetiyle parçalanmış bütünleri tekrar inşa ediyor okuyucusu için. Okura düşense *syuzhet*'lerin zorlu yollarına girmeden önümüze hazır konulmuş *fabula*'ları okumak. **Italo Calvino** “Sizin klasik yazarınız, kayıtsız kalamadığınız ve onunla ilişkiniz kendinizi tanımlamanıza yardımcı olan yazardır.” der. Bana kalırsa **Calvino**'nun bu tespitini

⁵ Jonathan Gottschall'dan aktaran (*Storytelling Animal: How Stories Makes Us Human*, Mariner Books, 2013, s. 103) Mustafa Arslantunali (*Teknopolis Akıllı Makineler Dağıntık Zihinler*, İletişim Yayınları, 2019, sayfa 432.)

Hakan Bıçakcı için söyleyebileceğimiz kadar onun seçtiği bazı filmler ve bu filmlerin anlattığı bazı hikayeler için de söyleyebiliriz. *Alakalı Filmler*'in bizimle çok alakalı olması da bu yüzden... İyi okumalar ve iyi seyirler...

Süheyla Tolunay İşlek